

11. Эко У. От Интернета к Гутенбергу: текст и гипертекст // Библиотека Гумер – гуманитарные науки. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Eko/Int_Gutten.php (дата обращения: 28.09.18).

References

1. Cameron, D.F. (1968). The museum as a Communication System and Implications for Museum Education. Curator, Vol.11, Issue 1, pp. 33–40.
2. Cameron, D.F. (1971). The museum, a temple or the forum. Curator. Vol. 14, Issue 1. pp. 11–24.
3. Castells, M. (2001). Museums in the Information Era. Cultural connectors of time and space. ICOM News: Special Issue, pp. 4–7.
4. Henning, M. (2006). Museums, media and cultural theory
5. McLuhan, M., Parker, H., Barzun, J. (1969). Exploration of the ways, means, and values of museum communication with the viewing public. New York.
6. Share Lab. Retrieved from <https://labs.rs/en/>
7. Soros, G. Speech in World Economic Forum in Davos. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=3S2mKgecPZM>
8. Bourdieu, P. Formy kapitala // Retrieved from <http://bourdieu.name/bourdieu-forms-of-capital> [in Russian]
9. German, L. Kurators`ka prakty`ka v suchasnomu my`stecztvi. Svitovy`j dosvid ta ukrayins`ky`j kontekst. Retrieved from http://naoma.edu.ua/ua/academy/spetsalzovan_vchen_radi_akadem/spetsalzovana_vchena_rada_za_spetsalnstyu_obraz_otvorche_mistetstvo/disertats_ta_vdguiki/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BC%D0%B0%D0%BD%20%D0%84.%20%D0%A1._%D0%9A%D1%83%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%20%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D1%96.pdf [in Ukrainian]
10. Popper, K. Obektivnoe znanie. Evolyutsionnyy podkhod. Retrieved from <http://gtmarket.ru/laboratory/basis/4291/4295#t55> [in Russian]
11. Eco, U. Ot Interneta k Gutenbergu: tekst i gipertekst. Retrieved from https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Eko/Int_Gutten.php [in Russian]

Стаття надійшла до редакції 10.06.2018 р.

УДК 792.028

Хлисту́н Олена Сергіївна
кандидат мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри шоу-бізнесу
Київського національного університету
культури і мистецтв
ORCID: 0000-0002-1764-6559
with_joy@ukr.net

ФЕНОМЕН ПЕРЕВТІЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФСЬКОГО ВИМІРУ

Мета статті – з'ясувати найважливіші параметри феномена перевтілення, його сутнісні характеристики з точки зору генезису та у загальнокультурному контексті, що знаходить свій вияв у конкретно-історичних формах культури. **Методологія** дослідження ґрунтується на комплексному дослідницькому підході, включаючи феноменологічний і сутнісний аспекти з використанням елементів семіотичного та герменевтичного методів аналізу. **Наукова новизна** полягає у доведенні правомірності дослідження проблеми перевтілення в межах не лише театраль-но-сценічного дійства, а й на рівні філософсько-світоглядного виміру. **Висновки**. Історичні засади перевтілення формувались уже на початку становлення людської історії. В цьому плані найбільш красномовними виявами перевтілення була міфологія, певні форми декоративного прикрашання людського тіла, розвиток цього явища в сучасних світових релігіях, і, нарешті, різні види мистецтва, в образній структурі яких перевтілення набувало відповідних специфікацій.

Ключові слова: перевтілення, культура, міф, релігія, мистецтво, образ, культуротворчість.

Хлисту́н Елена Сергеевна, кандидат искусствоведения, доцент, заведующий кафедрой шоу-бизнеса Киевского национального университета культуры и искусств

Феномен перевоплощения в контексте философского измерения

Цель статьи – выяснить важнейшие параметры феномена перевоплощения, его сущностные характеристики с точки зрения генезиса и в общекультурном контексте, что находит свое выражение в конкретно-

історических формах культури. **Методологія** дослідження ґрунтована на комплексному дослідницькому підході, включаючи феноменологічний і сутнісний аспекти з використанням елементів семиотического і герменевтического методів аналізу. **Научна новизна** заключається в обґрунтуванні правомірності дослідження проблеми перевоплощення в межах не тільки театральнo-сценіческого дієвства, но і на рівні філософсько-світоглядного виміру. **Висновки.** Історическі основи перевоплощення формувалися уже в началі становлення людської історії. В цьому плані найбільш красноречивими проявленнями перевоплощення була міфологія, визначені форми декоративного прикрашення людського тіла, розвиток цього явлення в сучасних світових релігіях, і, нарешті, різні види мистецтва, в образній структурі котрих перевоплощення прибувало відповідні специфікації.

Ключові слова: перевоплощення, культура, міф, релігія, мистецтво, образ, культуротворчість.

Khlystun Olena, Ph.D. in Art Studies, Associate Professor, Head of the Department of Show Business of Kyiv National University of Culture and Arts

The phenomenon of reincarnation in the context of the philosophical dimension

The purpose of the article is to find out the most critical parameters of the phenomenon of reincarnation, its essential characteristics from Genesis and in the general cultural context, which finds its expression in concrete historical forms of culture. **The methodology** is based on an integrated research approach, including the phenomenological and essential aspects using elements of semiotic and hermeneutic methods of analysis. **The scientific novelty** consists in substantiating the validity of the study of the problem of reincarnation within the limits of not only theatrical and stage action, but also at the level of the philosophical and ideological dimension. **Conclusions.** The historical foundations of reincarnation formed at the very beginning of the formation of human history. In this regard, the most eloquent manifestations of rebirth were mythology, certain forms of the decorative decoration of the human body, the development of this phenomenon in modern world religions, and, finally, various types of art, in the figurative structure of which reincarnation acquired relevant specifications.

Key words: reincarnation, culture, myth, religion, art, image, culture.

Актуальність роботи. Сучасний світ знаходиться в надзвичайно стрімких трансформаційних процесах, і тому не дивними є такі терміни як «постцивілізація», «технотронне суспільство», «кіндустріальне суспільство», «суперіндустріальне суспільство» тощо. За цими вербальними конотаціями стоять реальні об'єктивні суспільні процеси, які за своєю сутнісною характеристикою об'єктивно віддаляють людину від постановки і вирішення суто людських запитів, котрі за своїм значенням є не менш важливими аніж проблеми глобального характеру. Мова йде про питання передовсім людського виміру відношення суб'єкта і об'єкта, людини і світу в параметрах категорій більш загального плану буття і небуття, буття і ніщо, життя і смерті.

Парадокс сучасного буття людини в світі полягає в тому, що попри всі досягнення науково-технічного прогресу, які залишили далеко позаду безмежні і найрізноманітніші недосконалості людського перебування в світі, людина залишається наодинці з фундаментальними проблемами людської екзистенції, людського існування в тому соціокультурному, та й, зрештою, природному середовищі, що постійно знаходиться в стані зміни, руху, трансгресії від одного стану до іншого. Більше того, дехто з дослідників фундаментальних проблем людського існування зазначають, що ми залишаємось невідчужимими як в постановці, так і у вирішенні означених проблем.

Однією з фундаментальних проблем людського буття є проблема перевтілення, що на перший погляд може виступати як проблема передовсім сценічного дієвства, а насправді вона виходить далеко за межі суто театрального плану, а саме на простори філософсько-світоглядного виміру.

Відразу ж виникає питання стосовно філософських вимірів названої проблеми. Що є в цій проблемі такого, що підносить її на високий рівень філософської абстракції, ставить на межу людиновимірності світу, яка не просто має інтенцію на природне коло буття людини, а насамперед виводить на дискурс онтології буття людини? Якщо ми говоримо про перевтілення, то перевтілення кого – людини, бога, чи іншої істоти, і водночас, перевтілення в що, в якусь іншу істоту, чи може просто в якусь матеріальну річ? Що може бути покладено в основу початку осмислення проблеми перевтілення саме на рівні філософського дискурсу?

Найважливішим принципом, що змушує вести пошук соціокультурних основ феномену перевтілення є ціннісно-смісловий характер вияву даного явища. Саме параметри людських життєвих ціннісно-сміслових орієнтацій відкривають можливості з'ясування сутнісних характеристик феномену перевтілення.

Коли і яким чином перевтілення виявляє себе в структурі соціального буття людини в світі? На наше переконання, цей процес розпочався з того моменту людського утвердження в світі, коли людина започаткувала найпростіші активно-предметні маніпуляції з предметним середовищем з ме-

тою пристосування зовнішнього світу до себе, для задоволення своїх передовсім матеріальних, а потім духовних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема перевтілення в контексті філософського аналізу якщо мала певного плану постановку і розв'язання в дослідженнях вчених, то передовсім не як головна, а швидше як побічна. В цьому плані можна назвати імена таких дослідників як М. М. Бахтін, В. В. Бичков, Ю. Г. Легенький, С. В. Лішаєв, Ю. М. Лотман, В. І. Панченко, О. П. Поліщук, Р. М. Русіна та ін.

Мета статті – з'ясувати найважливіші параметри феномена перевтілення, його сутнісні характеристики з точки зору генезису та у загальнокультурному контексті, що знаходить свій вияв у конкретно-історичних формах культури.

Виклад основного матеріалу. У процесі предметно-практичного утвердження в світі людина намагаючись підкорити собі зовнішнє природне середовище повинна була передовсім пізнати його відповідні характеристики, властивості, щоб досягнути певного ефекту. Але для людини, що тільки розпочинала процес освоєння зовнішнього світу, цей світ поставав як щось чуже, незбагненне, а нерідко і вороже. І, водночас, необхідно було, борючись за виживання в цьому світі, щось робити таке, що могло б допомогти людині оволодіти силами природи і, тим самим, забезпечувати себе усім необхідним для життя.

Процес олюднення зовнішнього світу характеризувався такою формою дуальності. По-перше, людина підпорядковуючи собі зовнішні властивості світу накладала свій людський відбиток на нелюдський, або просто нейтральний світ, який все ж потім олюднювався, ставав світом людського буття, тобто – соціалізувався, оскільки людина з самого початку формувалась як соціальна істота. І, по-друге, в цьому процесі олюднення світу, людина сама набувала таких рис, властивостей, здібностей, яких природа ніяким чином не могла надати людині. Саме ці нові її здібності і сприяли тому, що людина все більше посилювала свій індивідуальний статус буття, все більше і більше віддаляючись від тієї точки, коли вона сама могла бути однією із складових предметно-речовинної форми буття світу. І, водночас, людське утвердження в світі приводило до того, що людина реально здійснюючись в часо-просторі Універсуму досягала цього саморозбудовуючи свою особистість, розвиваючи її до таких висот, коли визначальною для неї характеристикою ставало знамените формулювання Е. Фроммом принципу виміру особистості – «не володіти усім, а бути усім». Як зазначає С.Б.Кримський, «у своїй повноті особистість – це єдність усвідомленої індивідуальності як самості, персони як суб'єкта відповідальності та внутрішнього світу людини в його моральній самоскерованості. У такому обсязі особистість є притаманною не тільки феномену душі (як виразу внутрішнього світу людини, що опосередковує стосунки інтелекту та інстинктів), а й духу, що робить людину цілим світом. Образно кажучи, особистість виявляється персонажем всесвітньої драми духу» [1, 33]. А для того, щоб брати участь у цій всесвітній драмі духу людина повинна була набути такої важливої здібності – як перевтілення, перевтілення в будь-що і будь-кого, що потім знайшло свій вияв у різних сферах духовної діяльності людини – мистецтві, релігії, та й в будь-яких інших формах культурних практик.

З чого розпочинається перевтілення, на якому етапі людської історії, й історії індивідуального розвитку людини? Власне, що детермінувало формування такої унікальної здібності людини, що мала не лише преференції суто ситуативного порядку, а й, що було більш значимим для людини – становлення її як суб'єкта всесвітньо-історичної драми?

Коли ж розпочався процес формування перевтілення як такий що торкався сутнісних особливостей людського ества? Даний процес був започаткований у надзвичайно далекий період становлення людської історії, період, коли людина ставала людиною як соціально визначеною істотою. Що ж було таке для людини важливе, що зумовлювало цей процес перевтілення? Процес перевтілення, трансформації в щось інше напевно був зумовлений відповідними об'єктивними обставинами, а не просто обставинами суто суб'єктивного порядку, та, й зрештою, таких обставин суб'єктивного плану на зорі людської історії і не могло бути взагалі. А передовсім були причини, які виходили за межі виміру одного лише суб'єкта, а саме – причини зовнішньо-об'єктивного плану. Мова може йти про те, що людину оточували предмети, явища, процеси природного плану, які протистояли їй як певні сили, що сприймалися первісною свідомістю у вигляді якихось надприродних істот, що могли активно впливати на життя людини. В реальності це приводило людину до процесу міфологізації світу – причому як світу природи, так і світу людини.

Можна стверджувати, що в процесі становлення людської історії першою формою усвідомлення людиною світу (і, водночас, перевтілення) був міф. Міф як така форма духовного первинного перевтілення людини в щось інше, при цьому сам цей процес перевтілення тлумачився як певна фор-

ма сакральної дії, в якій людина співвідносила себе з богом, або божествами, тому що на тому етапі становлення і розвитку міфологічної свідомості ще не було єдиного бога. Це були божества, які втілювались в предметно-речовинних формах природи. Закономірно виникає питання: в якій мірі, яким чином людина співвідносила себе з цим предметно-речовинним зовнішнім середовищем? Процес співвіднесення себе із зовнішнім виявом атрибутів світу характеризувався тим, що людина не мислила себе як щось самостійне, її самість іще не була сформована. Принаймні це були перші кроки становлення самості, індивідуальності людини, тому що людина була злита з природою, знаходилась з нею в органічній єдності, складала з природою цілісність свого буття в світі. Але ця нерозривність людини з природою характеризувалось тим, що природа їй уявлялась у вигляді якихось істот духовного плану, які керували нею, детермінували її буденне життя, і, водночас, впливали на становлення її як особливої істоти, що кардинально відрізнялась від речовинних форм буття світу. Так от в цьому процесі співвіднесення людини з природою формувалась надзвичайно важливий процес, а саме процес переходу в зовнішні предметні форми (її об'єктивізація, висловлюючись в термінах гегелівської філософії), які людина оживляла, і які ставали активною силою, що могла впливати на чийсь свідомість, почуття. Як зазначав О. Лосєв, «магічна сила будь-якого амулету чи талісману можлива лише тому, що мається на увазі їх вплив, дія на чию-небудь свідомість або на неодушевлені предмети, але з побічною дією на чийсь свідомість. Це значить, що будь-який амулет і талісман оформлений як особистісне або принципово особистісне буття, сам по собі зовсім не будучи ні особистістю, ні просто одушевленим предметом» [2, 76]. Безперечно, тут ми спостерігаємо процес соціалізації людиною світу і самої себе, і він одержав форму сакрально-релігійного плану, магічного виміру. Тому що людина мислила світ і себе в цьому світі крізь призму магічно ритуальних, обрядових і інших первісних релігійних форм.

Фактично перевтілення носило об'єктивний характер в тому плані, що зовнішній світ інтерпретувався як щось одухотворене, надприродне, божественне. Це й був первісний процес перевтілення, який звичайно людина не усвідомлювала в якості процесу перевтілення, перетворення, трансформації, а фактично, і це досить аргументовано, переконливо показав свого часу Л.Фейєрбах у своїй знаменитій праці «Сутність християнства», людина переносила, передавала свою сутність божествам, а їх була різна кількість у різних народів, але суть від цього не змінювалась – людина справді перевтілювалась у божество, вона передавала свої набуті, тільки-но сформовані, і які в подальшому удосконалювались свої сутнісні сили містичним істотам, які вона малювала у своїй уяві.

Таким чином, можна стверджувати, що цей процес перевтілення (переходу з тіла людини в тіло божества, духовно, звичайно), був початковою формою становлення релігійної свідомості, первісною формою того об'єктивного процесу, який закладав базові, фундаментальні принципи в становленні людини як істоти культурного характеру, оскільки релігія, магія, ритуал, обряд це все були форми містичного характеру, але попри все – це були форми культури. Ось чому ми можемо говорити про те, що розвиток людини як соціальної істоти, суб'єкта історичного порядку ніс у собі зародки, початок генезису суб'єкта людської історії, в якій феномен перевтілення набував спочатку простих, примітивних форм, а в подальшому він ставав основою становлення і розвитку нових форм, які могли переходити вже від форм міфологічної свідомості у форми інших культур, і, зокрема в мистецтво, яке феномен перевтілення поставило в основу своєї сутнісної визначеності.

Наступним етапом формування феномену перевтілення людини було зосередження уже досить розвинених зусиль на саму людину, на її тіло, яке відрізнялося від тіла природи передовсім тим, що це вже не просто були якісь певні фізичні, хіміко-біологічні особливості людини, що могли єднати людину зі світом живої і неживої природи, а це було те, що людина змінювала фактично своє тіло у тому напрямку, який задавався особливостями її конкретно-соціального, культурного становлення. Чим передовсім характеризувався цей процес? Цей процес характеризувався тим, що магічне ставлення людини до свого тіла виражало себе в певних ритуально-символічних оздобленнях, прикрашаннях і, зрештою, освяченнях людського тіла, котре виражало фактично стадію самобудування, самоформування і самовираження людини. Це й був одночасно процес становлення і розвитку самості людини, і в цьому плані досить красномовним свідченням, і дуже відома, та й поширена в багатьох народів існуюча практика татуювання. У чому особливість татуювання, і яку воно виконувало функцію?

У сучасних умовах татуювання набуло досить значимого поширення, і, звичайно, воно також зумовлене певними обставинами соціокультурного характеру, що впливають уже із обставин далеко не релігійно-містичного характеру. Значною об'єктивною обставиною сьогодні виступає мода на татуювання, котра також має відповідні культурно-історичні параметри свого вияву. Але мода це особ-

лива форма самоствердження і перевтілення людини, котра має свої значною мірою специфічні характеристики, детерміновані певним часом.

Ритуальне татуювання – це фактично була перша форма зміни тіла (перевтілення), але не фізичної зміни, а чуттєво-духовної зміни, можна навіть без перебільшення сказати естетичної трансформації, естетичного перевтілення. Коли з'являється татуювання і чим воно було викликано? Татуювання було процесом переходу, перевтілення людини в щось інше, в якому сакральна символіка набувала особливих вимірів, і вона фактично була своєрідним засобом індивідуальної і соціальної ідентифікації людини. Якщо подивитись на архаїку, в якій татуювання носило характер певного відтворення єдності, спільності людей, колективу і ця спільнота так чи інакше відтворювала певні символи, а точніше коди соціального, культурного, магично-ритуального характеру. Внаслідок певного роду маніпуляцій зі своїм фізичним тілом, індивід отримує соціальне тіло. А «соціальне тіло, яке індивід після виснажливих випробувань отримує замість тіла фізичного, посідає узаконене місце серед священної ієрархії різноманітних тіл – тварин, богів, духів предків, речей – і таким чином онтологізується, тобто набуває суспільно значущого буття, проявляє себе як особливий вид тіла, вилучений зі своєї природної, стихійної визначеності, аморфності. До ініціації тіло онтологізується як тіло-для-іншого, як карта магичної топографії, як текст, у якому записано суспільні закони... Шрами, татуювання, магичні каліцтва й інші важливі позначки – сакральні знаки своєрідного соціального насильства. Саме вони гарантують суспільству необхідний набір значень, за допомогою яких воно постійно відтворює себе в окремих індивідах» [3, 65–66].

Для того, щоб зрозуміти реальні сутнісні особливості феномену перевтілення передовсім з точки зору філософського його осмислення необхідно розглянути подальші стадії, етапи конкретно-історичного розгортання даного явища, його розвитку, особливості соціального утвердження. На наше глибоке переконання, дуже важливими сферами, формами культури в яких перевтілення набувало специфічних виявів були три такі форми культури, три форми духовності людини як релігія, мораль і мистецтво.

Історично так складалось, що ці три форми культури фактично виникають як синтез, як синкретична форма свідомості і культури людини, які були нероздільні, органічно взаємопов'язані. Однак, подальший їх розвиток характеризувався відокремленням кожної з цих форм від єдиної синкретичної форми культури і утвердження релігії, моралі і мистецтва як специфічних форм культури, що мають свій зміст, предмет, способи конституювання у світі і свої характерні можливості перевтілення. Перевтілення в них проявляється як одна із суттєвих рис, разом з тим, в кожній із цих форм перевтілення набувало лише для даної форми культури особливостей. Якщо взяти релігійну форму культури, її характерні специфікації вияву в ній феномену перевтілення, то ці характерні особливості виявляються уже на самому першому етапі, яким виступає міфологічна свідомість, але в подальшому при переході від міфологічних форм і первісних релігійних форм до більш розвинених, а в подальшому і до монотеїстичних релігій, феномен перевтілення все більше і більше збагачується змістовно, набуває своїх конкретно-історичних, конкретно-культурних форм, що, з одного боку, утверджували перевтілення як таку форму конкретного змістовного вияву в релігії на тому чи іншому історичному етапі, і, з іншого боку, ці конкретні специфікації впливали на подальший розвиток перевтілення вже як феномена загальнокультурного плану.

Що було характерним для вияву релігійних форм перевтілення? Ми в даному випадку будемо говорити про перевтілення у високорозвинених релігіях, тобто в релігіях монотеїстичного характеру, іншими словами кажучи, в сучасних світових релігіях – християнстві, ісламі, буддизмі. В розвинених монотеїстичних релігіях перевтілення характеризувалася тим, що людина, з одного боку, переносила свою сутність до бога, а, з іншого боку, перевтілення набувало такого змістовного виразу, що людина не тільки віддавала, переносила свої сутнісні сили до божества, при тому не усвідомлюючи цього, а й, зрештою, це перевтілення виступало як така форма трансформації внутрішнього «Я», характерною особливістю якого було розчинення людини в божестві. Людина звертаючись в молитвах до бога сама немовби ставала частиною божества, вона зливалась з богом, вона змінювалась, перевтілювалась. В своїх думках і почуваннях людина повністю зливалась з божественною сутністю, для віруючої людини немає перешкод в плані злиття з богом, вона легко в молитві долає будь-яку дистанцію між собою і богом, тому що специфікація релігійної віри якраз і полягає в тому, особливо в християнстві, що бог завжди чує, бачить і знає все про людину, що бог завжди готовий допомогти людині, і навіть людині, яка вела неправедний спосіб життя в момент каяття бог прощає їй всі гріхи. Бог милостивий, і тому будь-яка людина в реальному житті якщо вона творила не лише праведні справи, але й зло все ж для неї залишається віддушина морально-психологічного характеру, що людина може просити бога

про допомогу. Таким чином, ми можемо бачити, що відбувається цей процес переходу людини до бога, а фактично перевтілення її.

Другою важливою формою, в якій перевтілення з найдавніших часів включно до нашого часу виявляє себе це – форма моральної свідомості, форма моралі.

У чому виявляється специфікація перевтілення у сфері моралі? Мораль взагалі виникає лише там, де є певна соціальне утворення з людей. Якби, скажімо, гіпотетично уявити життя людини однієї на цьому світі, то їй моральне була б потрібна. Мораль виникає в процесі спілкування однієї людини з іншою людиною, що може мати характер виробничої діяльності чи будь-якої іншої. В цьому процесі спілкування людина з одного боку дивлячись на іншу людину усвідомлювала саму себе як людину у всіх її вимірах, формах індивідуального вияву. А, з іншого боку, дивлячись на іншу людину і бачачи в цій іншій людині саму себе вона вчилася, набувала таких властивостей, які характеризували її як здатну переживати душевні стани іншої людини, переживати чужу біль як свою власну, співчувати іншій людині, а отже тим самим переходити в тіло і душу, звичайно, умовне тіло і душу іншої людини. Здатність відчувати іншу людину, її проблеми, її радощі і горе, її болі як тілесні, так і душевні виступала специфічною формою трансформації, переходу, перевтілення людини в сфері моралі.

Третьою формою культури, в якій перевтілення мало свою специфікацію, і яка може бути конотована терміном естетичне перевтілення, було мистецтво. В мистецтві перевтілення набуває своїх, особливих форм утвердження. Це перевтілення в сфері мистецтва має надзвичайну диференціацію, яка зумовлена видовою, а значить і образною специфікою мистецтва. Мистецтво має різні види – література, театр, музика, кіно, скульптура, архітектура і т.д. У кожному із окремих видів мистецтва феномен перевтілення виявляє себе по-своєму. Водночас, не зважаючи на специфікацію вияву перевтілення в кожному виді мистецтва є ряд закономірностей, які характеризують перевтілення в сфері мистецтва з певних типологічних характерних особливостей.

Які існують із загально-естетичної точки зору особливості перевтілення в сфері мистецтва? Тут необхідно враховувати такі два важливі аспекти. Перший аспект, перевтілення того, хто творить – тобто самого митця – композитора, письменника, скульптора, архітектора і таке інше. В процесі написана свого твору митець переживає, перевтілюється в ті образи, які він створює. Це, до речі, можуть підтвердити різні випадки із творчої біографії окремих творців мистецтва. Наведу лише два добре відомі приклади і творчості письменників – Г. Флобер і М. Горький.

Коли Г. Флобер у своєму знаменитому романі «Мадам Боварі» описував процес самогубства через отруєння своєї любимої героїні, то він настільки переживав це сам, що коли дійшов до названого епізоду із свого літературного твору, то він сам відчував на зубах смак миш'яку, яким отруїлась героїня його твору. І протягом декількох днів хворів від переживання самогубства Мадам Боварі. А інший випадок із життя М. Горького також відомий історикам літератури. М. Горький писав оповідання, в якому його героїні був нанесений удар ножем в саме серце. І письменник настільки проникся переживанням цього моменту в своєму творі, що сам також відчув жахливий біль в своєму тілі. Коли він писав це оповідання в сусідній кімнаті знаходилась його дружина, яка раптом почувла якийсь глухий звук від падіння чогось. Коли вона відкрила двері кабінету свого чоловіка-письменника, то побачила, що М. Горький лежить на підлозі непритомний. Вона кинулась до нього, почала звільняти груди від сорочки і побачила як буквально на її очах у тому місці де знаходиться серце утворюється червоного кольору рану, що нагадував щось схоже на поріз від ножа. Це настільки була сильна психосоматика письменника, що цей трагічний момент – вбивства героїні його твору, письменник сам пережив і відчув сам на своєму тілі біль від нанесеного удару ножем. Ось така сила перевтілення автора, митця в образ своїх героїв.

А другий, не менш важливий і значимий аспект при розумінні феномена перевтілення в мистецтві полягає в тому, що уже написаний, створений кимось твір мистецтва сприймається читачем, глядачем, слухачем. Відповідно реципієнт, тобто той, хто сприймає мистецький твір, також може переживати ті чуттєві стани, емоції, і навіть психосоматичного характеру явища, які переживав сам автор твору. На цьому рівні також відбувається перевтілення, але вже того, хто сприймає конкретний твір мистецтва, перевтілення в образи тих героїв, які митець створив.

Висновок. Як показано у викладі основного матеріалу статті, однією з фундаментальних проблем людського буття є проблема перевтілення, що на перший погляд може виступати як проблема передовсім театральньо-сценічного дійства, в дійсності ж, проблема виходить далеко за межі суто театральнього плану, а саме на рівень філософсько-світоглядного виміру. Людське утвердження в світі приводило до того, що людина реально здійснюючись в Універсумі досягала цього саморозбудовуючи свою особистість, розвиваючи її до таких висот, коли визначальною для неї характеристикою ставало знамените формулювання Е. Фроммом принципу виміру особистості – «не володіти усім, а бути

усім». Саме бути особистістю, що має здатність до перевтілення, яке стає важливим компонентом морального, релігійного, естетичного розвитку суспільства. Як показує аналіз генезису феномена перевтілення, його історичні основи формувались уже на початку становлення людської історії. В цьому аспекті найбільш красномовними виявами перевтілення була міфологія, певні форми декоративного прикрашання людського тіла, розвиток цього явища в сучасних світових релігіях, і, нарешті, різні види мистецтва, в образній структурі яких перевтілення набувало відповідних специфікацій.

Література

1. Кримський С. Під сигнатурою Софії. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 718 с.
2. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. Москва : Изд-во полит. литер., 1991. 525 с.
3. Головей В. Ю. Сакральне в мистецтві: проблеми образотворчої репрезентації. Луцьк : Волинський нац. університет ім. Лесі Українки, 2012, 420 с.

References

1. Krymskyi, S. (2008). Under the signature of Sofia. Kiev : Vydavnychiy dim «Kyievo-Mohylianska akademiia» [in Ukrainian].
2. Losev, A. F. (1991). Philosophy. Mythology. Culture Moscow: Izdatelstvo politicheskoi literatury [in Russian].
3. Holovei, V. Yu. (2012). Sacred Art: Problems of Fine Representation. Lutsk: Volynskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.08.2018 р.

УДК 351.853: (7.072+3.072)] (477)

Шман Світлана Юріївна

кандидат культурології, головний спеціаліст
відділу з питань переміщення культурних
цінностей Міністерства культури України
ORCID: 0000-0002-6658-1288
cv_mku@ukr.net

ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УКРАЇНИ

Мета статті – висвітлити актуальні проблеми проведення державної експертизи культурних цінностей України, що є важливою ланкою в системі контролю за їх збереженням та переміщенням через державний кордон. **Методи дослідження.** Для досягнення мети були використані аналітичний, історичний, гносеологічно-аксіологічний та метод теоретичного узагальнення з метою конкретизування проблеми державної експертизи культурних цінностей та виокремлення питань історії експертної діяльності. **Наукова новизна** одержаних результатів полягає в конкретизації процесу формування інституту експертизи культурних цінностей, що безпосередньо пов'язаний з Державною службою контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України, з розробкою національного законодавства у сфері переміщення культурних цінностей, що було спрямовано на виконання норм і принципів, передбачених Конвенцією про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970, ратифікованої із заявою Указом Президії Верховної Ради УРСР від 10.02.1988 № 5396-XI. та надання рекомендацій щодо оформлення результатів державної експертизи культурних цінностей (висновків). **Висновки.** Враховуючи викладене, потрібно пам'ятати про те, що культурні цінності є всенародним надбанням і перебувають під охороною держави. Тому надані рекомендації щодо оформлення висновків державної експертизи на предмети, що мають або можуть мати культурну цінність, спрямовані на вдосконалення роботи державних експертів.

Ключові слова: культурні цінності, державна експертиза, Державна служба контролю за переміщенням культурних цінностей через державний кордон України, методичні рекомендації.

Шман Светлана Юрьевна, кандидат культурологии, главный специалист отдела по вопросам перемещения культурных ценностей Министерства культуры Украины

Значение государственной экспертизы в сохранении культурных ценностей Украины

Цель статьи. Осветить актуальные проблемы проведения государственной экспертизы культурных ценностей Украины, что является важным звеном в системе контроля за их сохранением и перемещением через государственную границу. **Методы исследования.** Для достижения цели были использованы аналитический,